

Mesures de l'ocupació i la desocupació

Problemes d'aquestes mesures

Lluís Franco i Sala
M. Mercè Jou i Torras

PID_00211446

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. L'EPA	9
2. L'afiliació a la Seguretat Social	14
3. L'atur registrat	17
4. L'enquesta sobre les forces de treball (EFT) i les sèries mensuals d'atur	21
5. Serveis públics d'ocupació, necessitats d'informació i taxa homogènia d'atur registrat	22
Resum	25
Exercicis d'autoavaluació	29
Solucionari	31
Bibliografia	32

Introducció

A tots els països de la Unió Europea (UE) es disposa d'informació estadística sobre el mercat de treball, procedent de diverses fonts de naturalesa diversa, tant pel que fa a la forma d'obtenció de les dades de base com pel que fa a la periodicitat, a l'àmbit de cobertura o als conceptes investigats.

Les fonts per a l'anàlisi del mercat de treball es poden qualificar en tres grups:

- Les de caràcter censal.
- Les enquestes.
- Els registres administratius.

La que més es pot aproximar a la realitat és la informació que s'obté del **cens de població**, atès que es tracta d'un qüestionari que, en principi, s'adreça a tota la població. És a dir, que si fem el supòsit que tothom el respon i que ho fa correctament, aleshores es disposa d'una informació real, entre altres aspectes, de la situació laboral. L'inconvenient més important d'aquesta font d'informació és la seva periodicitat (cada deu anys); això fa que s'utilitzi poc per a analitzar la situació i l'evolució del mercat de treball, atès que aquest, com s'ha esmentat al llarg d'aquesta assignatura, està sotmès a un canvi pràcticament constant. En el cas de l'Estat espanyol aquesta operació la fa l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i s'anomena *censos de població i habitatges*.

Aquests censos permeten conèixer les característiques del següent:

- Les persones: sexe, edat, nacionalitat, estudis, situació laboral, migracions, mobilitat, etc.
- Les llars: mida, composició, etc.
- Els edificis: l'any de construcció, plantes, etc.
- Els habitatges: règim de tinença, superfície, habitacions, etc.

Les **enquestes** són utilitzades per tots el països de la UE amb unes característiques similars i es fan, almenys, un cop a l'any. Són una bona eina per a aproximar-se a la realitat laboral d'un país. Ara bé, com és sabut, en tractar-se d'això, una enquesta pot oferir una informació que s'aproximi a la realitat però que tampoc la reflecteixi amb exactitud. Un dels seus avantatges principals és que si s'utilitza la mateixa metodologia permet la comparació de les dades entre diferents àmbits territorials. En el cas de l'Estat espanyol estariem parlant de l'enquesta de població activa (EPA), que té actualment una periodicitat trimestral.

Els diversos **registres administratius** existents també proporcionen una informació que s'aproxima a la realitat, però que a causa de les diferents normatives que els regulen, només són això, aproximacions. Per exemple, si volem analitzar la població ocupada per mitjà de l'afiliació a la Seguretat Social ens podrem trobar que hi ha persones que estan comptades més d'una vegada atès que treballen a més d'un lloc de treball; d'altra banda, lògicament no es dona cap tipus d'informació en relació amb aquelles persones que treballen en l'economia submergida. N'és un exemple a Espanya, a més de l'afiliació a la Seguretat Social, l'atur registrat.

Ara bé, si ens centrem en el contingut d'aquesta assignatura, *Polítiques d'ocupació*, aleshores caldrà que tinguem present, no només aquelles fonts que ens proporcionen informació sobre la situació i l'evolució del mercat de treball, sinó que a més, per tal d'aplicar les mesures concretes de política d'ocupació (informació, orientació, formació, intermediació) a les persones concretes que les necessiten, caldrà poder-les identificar i localitzar, i aleshores, tot i tenir en compte les seves restriccions, serà necessari recórrer als diferents registres administratius, atès que són els únics que ens proporcionen aquesta informació de manera actualitzada.

Objectius

L'objectiu general d'aquest mòdul és oferir una visió de les diferents fonts estadístiques existents per a analitzar l'ocupació i l'atur, atès que aquesta informació és de gran utilitat, entre d'altres, per als organismes responsables de la gestió de les polítiques d'ocupació, ja que permeten analitzar la situació del mercat de treball en un moment determinat, i la seva evolució en el temps. A partir d'aquesta anàlisi, els organismes anteriorment esmentats poden planificar les mesures més adequades en cada moment i avaluar-ne els resultats.

Així mateix, els objectius específics que es volen aconseguir amb l'estudi d'aquest mòdul són els següents:

- 1.** Conèixer quines són les fonts estadístiques que ofereixen dades sobre ocupació i atur a l'Estat espanyol i a la UE.
- 2.** Analitzar quins són els avantatges i els inconvenients de cadascuna de les fonts estadístiques.
- 3.** Determinar quines són les necessitats estadístiques concretes dels serveis públics d'ocupació a l'hora d'implementar les diverses mesures de polítiques actives.
- 4.** Veure si està adaptat a la realitat el concepte d'atur registrat.

1. L'EPA

L'EPA és la font principal d'informació del mercat de treball. És una investigació per mostreig, de caràcter continu, duta a terme per l'INE des de 1964 a tot el territori espanyol.

La seva finalitat fonamental és conèixer la relació amb l'activitat econòmica de la població. Aquesta relació es pot mesurar seguint dues aproximacions diferents:

- Quan la situació dels individus respecte a l'activitat econòmica es refereix a la d'un període llarg de temps especificat (com, per exemple, els dotze mesos o l'any natural precedents), s'obtenen estimacions de la població habitualment activa.
- En canvi, si es fa referència a un període de temps curt prèviament fixat (com una setmana o un dia), s'obtenen estimacions del que podem anomenar *població conjunturalment activa* o *força de treball*.

És precisament aquesta segona perspectiva (població activa en un moment –breu– determinat) la que segueix l'EPA, la que permet dur a terme una tabulació trimestral. Atesa la distribució uniforme de les entrevistes al llarg de cada trimestre, els resultats trimestrals d'aquesta enquesta es poden considerar com a referits a una setmana mitjana d'aquest.

Des de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea, l'EPA inclou en el qüestionari les variables de l'anomenada *enquesta de força del treball comunitària* (EFT), que es fa a tots els països de la UE i que està coordinada per l'Oficina Estadística de la Unió Europea (Eurostat).

Cal tenir present que la qualitat dels resultats de qualsevol operació estadística està influïda per un conjunt divers de factors, com poden ser la manca de resposta o els errors de contingut. Quan la investigació és per mostreig, s'afegeix a aquests factors un d'específic: els errors de mostreig, que són els derivats del fet de no entrevistar tota la població, sinó només una mostra. Encara que la relació entre grandària de la mostra i error de mostreig no és directa, ja que hi incideixen altres factors com el disseny mostral o la característica tabulada, normalment els errors disminueixen en augmentar la mostra. A més, els errors de mostreig associats a una mitjana anual són inferiors als associats a les esti-

Col·lectius principals

Les definicions dels principals col·lectius poblacionals emprades en l'EPA estan basades en les recomanacions aprovades per l'Organització Internacional del Treball en la Tretzena i la Setzena Conferència Internacional d'Estadístics del Treball (Ginebra, 1982 i 1998, respectivament).

macions trimestrals. Els principals col·lectius poblacionals emprats en aquesta estadística són la població activa, la població ocupada, la població desocupada i la població inactiva.

1) Població activa

Segons l'EPA, la població econòmicament activa és el conjunt de persones de 16 anys o més que, durant la setmana de referència (l'anterior a la que es fa l'entrevista), subministren mà d'obra per a la producció de béns i serveis econòmics o que estan disponibles i fan gestions per a incorporar-se a aquesta producció. Es subdivideixen en ocupades o desocupades, d'acord amb les definicions següents.

2) Població ocupada

És el conjunt de persones de setze anys o més que, durant la setmana de referència, han estat treballant durant almenys una hora a canvi d'una retribució (salari, benefici empresarial, etc.) en diners o en espècie. També es consideren ocupats els que tenint treball n'han estat temporalment absents per malaltia, vacances, etc.

Les persones ocupades es classifiquen, atenent a la situació professional, en no assalariats o amb una activitat per compte pròpia (ocupadors, empresaris sense assalariats i treballadors independents, membres de cooperatives, ajudes familiars) i assalariats o treballadors per compte d'altri (públics o privats).

Atenent a la durada de la jornada es classifiquen en ocupats a temps complet i ocupats a temps parcial. El treballador s'entén contractat a temps parcial quan presti serveis durant un nombre d'hores al dia, a la setmana, al mes o a l'any, inferior al considerat com a habitual en l'activitat de què es tracti en aquests períodes de temps. Així mateix, l'EPA considera que la jornada habitual setmanal no pot ser inferior a 30 hores en el cas de contractes a temps complet ni superior a 35 en els contractes a temps parcial.

Els assalariats es classifiquen en indefinits i temporals. Aquests últims tenen fixat el final de seu contracte o relació laboral per mitjà de condicions objectives, com ara l'expiració d'un cert termini, la realització d'una tasca determinada, etc.

3) Població desocupada

És el conjunt de persones de setze o més anys que durant la setmana de referència han estat sense treball, disponibles per a treballar i buscant feina activament. També es consideren aturats les persones que ja han trobat una feina i estan a l'espera d'incorporar-s'hi, sempre que verifiquin les dues primeres condicions.

Es consideren disponibles les persones que podrien començar a treballar en el termini de dues setmanes (a partir de la data de l'entrevista). S'entén que hi ha una recerca efectiva d'ocupació quan s'han efectuat gestions en aquest sentit o per tal d'establir-se per compte propi durant les quatre setmanes anteriors (a la data de l'entrevista). Així mateix, es consideren mètodes actius de recerca, segons el Reglament 1897/2000 de la Comissió Europea, els següents:

- Estar en contacte amb una oficina pública o privada d'ocupació per tal de trobar feina, qualsevol que sigui la part que hagi pres la iniciativa.
- Enviar una candidatura directament als ocupadors.
- Indagar possibilitats de feina mitjançant relacions personals, etc.
- Respondre a anuncis de diaris o posar-n'hi.
- Estudiar les ofertes d'ocupació.
- Participar en entrevistes o proves procediments de contractació de personal.
- Fer gestions per a obtenir finançament, permisos, llicències o recursos financers, cercar locals o materials, etc.

Població desocupada.

4) Població inactiva

És la població de setze o més anys no inclosa en cap de les categories anteriors. En altres paraules, és la població de setze anys o més que no ha treballat i, o no cerca ocupació, o no està disponible per a treballar. La recerca d'ocupació i la disponibilitat per a treballar s'han d'entendre en el sentit com s'han utilitzat en la definició de població desocupada.

Es considera població inactiva:

- Persones que s'ocupen de la seva llar.
- Estudiants.
- Jubilats o prejubilats.
- Persones que fan sense remuneració treballs socials, activitats benèfiques, etc.
- Incapacitats per a treballar.
- Altres situacions (rendistes, etc.).

5) Població comptada a part

Algunes taules anteriors a l'any 2002 fan referència a la població comptada a part. Aquesta població comprenia les persones de setze anys o més que estaven complint el servei militar obligatori o la prestació social substitutòria, independentment de si havien treballat o no i de la seva disponibilitat per a fer-ho. El servei militar obligatori va desaparèixer el desembre de 2001. Aquest col·lectiu, per tant, no s'inclouïa dins de la població activa ni de la inactiva.

Població activa (PA): està composta per la població ocupada (PO) i la desocupada (PD)

$$PA = PO + PD$$

Població potencialment activa (població de setze anys i més) (PPA): està constituïda per la població activa (PA), la inactiva (PI) i la comptada a part (PCA).

$$PPA = PA + PI + PCA$$

Taxa d'activitat (TA): és el quocient entre la població activa i la potencialment activa.

$$TA = (PA / PPA) * 100$$

Taxa d'ocupació: és el quocient entre la població ocupada i la població potencialment activa.

$$TO = (PO / PPA) * 100$$

Taxa d'atur: és el quocient entre la població desocupada i la població activa.

$$TA = (PD / PA) * 100$$

Tot i que tradicionalment era habitual referir-nos als diferents conceptes de població (activa, ocupada, etc.) per al conjunt de persones de setze i més anys (edat legal per a treballar), i de fet l'EPA encara ho fa, els diversos organismes d'estadística internacionals han optat per parlar, gairebé exclusivament, de les persones compreses entre els **setze i els seixanta-quatre anys**. El motiu està molt directament relacionat amb el grau d'envelliment de la població en general.

Avantatges i inconvenients

L'EPA és una enquesta que s'elabora amb el propòsit concret de conèixer la situació de tota la població en edat laboral. S'empren els mètodes estadístics recomanats per l'Organització Internacional del Treball (OIT) i per aquest motiu és comparable internacionalment.

Metodològicament, és una font d'informació impecable. Ara bé, és sabut que especialment als països llatins, hi ha molta gent que no diu la veritat en les enquestes oficials per un temor atàvic a les apetències fiscals de l'Administració o perquè hi ha un interès específic i deliberat a ocultar situacions concretes de frau.

Per a la tasca que han d'efectuar els serveis públics d'ocupació té el desavantatge que no identifica les persones, i a més el nivell de desagregació territorial és limitat: es disposa d'algunes variables (no totes) en l'àmbit provincial però no en un nivell inferior (tret d'algunes excepcions, com pot ser el municipi de Barcelona).

Lectura complementària

Trobareu un ampli detall de totes les possibles deficiències de l'EPA per a mesurar l'ocupació i l'atur en la referència següent: **J. I. Pérez Infante** (1998, setembre). "La medición del empleo y el paro en España: situación y problemas". *Cuadernos de Información Económica* (núm. 138). FUNCAS.

2. L'afiliació a la Seguretat Social

La Seguretat Social gestiona un registre administratiu de les persones afiliades al seu sistema i cotitzants d'aquest. La periodicitat de la informació és mensual, segons la situació del darrer dia del mes.

L'afiliació al sistema de la Seguretat Social es caracteritza pel següent:

- És obligatòria per a totes les persones incloses en el camp d'aplicació de la Seguretat Social.
- És vitalícia, perquè l'afiliació inicial roman durant tota la vida del treballador.
- És única per a tot el sistema, tot i que amb posterioritat es poden produir altes, baixes i altres variacions, tot i que les persones canviïn d'un règim a un altre per raó de l'activitat.
- És exclusiva, en tant que per a la mateixa activitat no es pot estar d'alta en un altre règim de previsió social aliè al sistema.
- Per si mateixa o juntament amb altres requisits, és condició per a ser titular de drets i obligacions.

Per tant, el treballador s'afilia quan inicia la seva vida laboral i es dona d'alta en algun dels règims del sistema (alta inicial); si cessa la seva activitat es donarà de baixa, però seguirà afiliat en situació de baixa laboral. Si torna a iniciar la seva activitat es produirà una alta (alta successiva), però no s'haurà d'afiliar una altra vegada, ja que l'afiliació és única per a tota la vida del treballador.

Les empreses, quan contracten un treballador, han de comprovar si està afiliat. Si ho està, han de comunicar l'alta a la Seguretat Social, i en cas contrari, hauran de sol·licitar l'alta inicial. De la mateixa manera, el cessament del treballador obliga l'empresa a comunicar la baixa.

El sistema espanyol de la Seguretat Social s'organitza en diversos règims des del punt de vista contributiu, en els quals s'integren aquelles persones que, exercint una activitat professional, estan inclosos en el seu camp d'aplicació. Així, el sistema l'integren:

- El règim general, que és la base del sistema atenent al nombre de treballadors afiliats, compost pels treballadors per compte d'altri de la indústria i

els serveis. Amb efectes d'1 de gener de 2012 es van crear dins del règim general dos sistemes especials: sistema especial agrari i el sistema especial d'empleats de la llar.

- Els règims especials, establerts en aquelles activitats en què per la seva naturalesa, les seves peculiars condicions de temps i lloc o per l'índole dels seus processos productius, es faci necessari per a l'aplicació adequada dels beneficis de la Seguretat Social. Dins del règims especials cal distingir: el règim especial dels treballadors per compte propi o autònoms (RETA); el règim especial dels treballadors del mar; i el règim especial de la mineria del carbó.

També, hi ha uns col·lectius que no estan inclosos dins de la Seguretat Social i que tenen els seus propis sistemes regulats per les seves lleis específiques: el règim especial dels funcionaris civils de l'Estat, el règim especial de les Forces Armades i el règim especial dels funcionaris al servei de l'Administració de Justícia.

Les xifres sobre treballadors afiliats que la Seguretat Social ofereix es refereixen al següent:

- Treballadors en alta laboral a tots els règims.
- Treballadors en situacions assimilades a l'alta: incapacitat laboral transitòria, suspensió per regulació d'ocupació, atur parcial, etc.
- No s'inclou l'atur i situacions especials sense efecte en les cotitzacions.

Les dades d'afiliació a la Seguretat Social, en principi, permeten obtenir xifres que ens poden proporcionar informació sobre la població ocupada, però no informen sobre la població desocupada.

Ara bé, cal tenir present que l'objectiu d'aquest organisme no és quantificar el nombre d'ocupats, sinó gestionar el sistema de la Seguretat Social, de manera que el nombre d'afiliats no es correspon necessàriament amb el de treballadors, sinó amb el de situacions que generen obligació de cotitzar; és a dir, la mateixa persona es comptabilitza tantes vegades com situacions de cotització tingui perquè té diferents activitats laborals en un mateix règim o en règims diferents.

L'efectiu dels treballadors és el resultat d'aplicar a l'estoc d'afiliats del període immediatament anterior les altes i les baixes que s'han incorporat al procés informàtic durant el període de referència.

Avantatges i inconvenients

La informació sobre afiliacions en alta laboral a final del mes de referència no es pot considerar equiparable als ocupats segons l'EPA.

Per a ser comparables s'han de tenir en consideració els dos aspectes següents:

- En primer lloc, cal depurar les xifres dels afiliats al sistema de la Seguretat Social, i treure les persones pluriocupades (treballadors afiliats al règim general que treballen per a dues empreses diferents) o pluriactives (treballadors afiliats a dos règims diferents de manera simultània, per exemple, al règim general i al d'autònoms o un altre règim especial).
- En segon lloc, cal tenir en compte que, com ja s'ha assenyalat en paràgrafs anteriors, hi ha una sèrie de col·lectius que no estan inclosos dins la Seguretat Social perquè tenen el seu propi sistema. Per a quantificar correctament el nombre d'ocupats s'ha d'afegir el col·lectiu de funcionaris de l'Estat afiliats a MUFACE (Mutualitat General de Funcionaris Civils de l'Estat), el de MUGEJU (Mutualitat General Judicial) i el d'ISFAS (Institut Social de les Forces Armades).

En el terreny del frau, hi ha els casos dels que treballen en l'economia submergida, i que no estan donats d'alta en la Seguretat Social, o dels que estan donats d'alta només com a treballadors a temps parcial, quan en realitat fan jornada completa. En un sentit contrari, però també en el terreny del frau, hi ha el cas de les persones que s'han afiliat al règim general o a un règim especial sense que en realitat treballin, sinó que cotitzen com a sistema per "adquirir" una pensió amb bones condicions econòmiques.

Per als serveis públics d'ocupació l'avantatge d'aquesta font de dades és que permet identificar les persones i conèixer la seva vida laboral.

Discrepància en les afiliacions

Les afiliacions en alta laboral no coincideixen amb els ocupats segons l'EPA.

Una imatge de l'economia submergida.

3. L'atur registrat

Els serveis públics d'ocupació, en el cas espanyol el Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE) i també les oficines corresponents de les comunitats autònomes (el Servei d'Ocupació de Catalunya [SOC], en el cas de Catalunya), gestionen un registre on s'inscriuen les persones demandants d'ocupació.

De tots els demandants inscrits podem distingir entre els que tenen dret a una prestació d'atur i els que no en tenen. Per als primers és obligatori inscriure-s'hi per a poder cobrar les prestacions corresponents. Per als demandants d'ocupació que no tenen dret a cap prestació el registre es produeix de manera voluntària. Ara bé, els que no hi estiguin inscrits no rebran cap tipus d'actuació per part de l'Administració (informació, formació, orientació, intermediació, etc.).

Els demandants són els treballadors que s'inscriuen en els serveis públics d'ocupació per a trobar una ocupació o per a millorar la que ja tenen (intermediació laboral), per a rebre altres serveis (orientació per a l'autoocupació, formació professional, etc.) o per l'obligatorietat d'inscriure's per a rebre una prestació contributiva o de subsidi. Aquestes dades sobre demandes són actualitzades i creuades amb els registres públics dels treballadors afiliats a la Seguretat Social, pensionistes, estudiants universitaris, forces armades, etc.; alhora que s'actualitzen amb la resta de la informació del SEPE, relativa a prestacions de desocupació, formació ocupacional, contractes, etc.

Com es desprèn del paràgraf anterior, la condició de demandant no equival a la de treballador aturat. L'Ordre ministerial d'11 de març de 1985 estableix la definició de l'atur registrat com les demandes d'ocupació pendents de satisfer l'últim dia del mes, excepte les que es troben en determinades situacions. En concret, la classificació de demandants segons el col·lectiu de pertinença, i així poder calcular per exclusió la xifra d'atur registrat, són:

- 1) Demandants inscrits sense disponibilitat:
  - a) Sol·liciten serveis aliens a l'ocupació.
  - b) Sol·liciten autoocupació demandants sense disponibilitat immediata.
  - c) Demandants amb demanda suspesa sense intermediació.
- 2) Demandants d'ocupació no aturats:

SEPE i SOC

El Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE) és un organisme autònom de caràcter administratiu de l'Administració General de l'Estat, adscrit al Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Per la seva part, el Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) és un organisme autònom de caràcter administratiu, de la Generalitat de Catalunya, adscrit al Departament d'Empresa i Ocupació.

a) Demandants amb baixa disponibilitat per a l'ocupació o d'atenció específica:

- Suspeses amb intermediació.
- Jubilats.
- Pensionistes.

b) Demandants ocupats o amb relació laboral:

- Perceptors de prestacions adscrits en treballs de col·laboració social.
- Amb expedients de regulació d'ocupació.
- Treballadors fixos discontinus.
- Treballadors eventuais agraris subsidiats.
- Afiliats a la Seguretat Social en els règims generals o autònoms.
- Demandants ocupats agrícoles.

c) Demandants d'una ocupació específica:

- De treball només a domicili.
- De teletreball.
- De treball únicament a l'estranger.
- Emigrants amb voluntat de retorn.
- De treball només fora de la seva comunitat de residència.
- Exporten la prestació.
- Extracomunitaris amb condicions específiques d'accés a l'ocupació.

d) Altres demandants sense ocupació o no ocupats:

- De treball per un període inferior a tres mesos (ocupació conjuntural).
- De jornada inferior a 20 hores setmanals (a temps parcial).
- Estudiants de menys de 25 anys o que demanen primera feina si tenen més de 25 anys.
- De serveis previs a l'ocupació.
- Demandants amb alta especial en Seguretat Social.

3) Demandants d'ocupació aturats.

La informació sobre demandants d'ocupació, aturats o no aturats, es subministra mensualment, tancada el darrer dia hàbil del mes, i s'empra com un indicador més de la situació laboral del nostre país.

Cal tenir també present que les dades relatives a l'atur registrat que es fan públiques mensualment reflecteixen el nombre absolut de persones desocupades i també el faciliten en forma de taxa (taxa d'atur registrat). Aquesta taxa té, en el numerador el nombre de persones aturades segons els registres, mentre que en el denominador s'utilitza la població activa segons l'EPA, la qual, com es recordarà, s'obté de la suma de la població ocupada estimada i de la població

Web d'interès

Sobre les estadístiques de l'atur registrat podeu consultar la pàgina web del Servei Públic d'Ocupació Estatal, apartat " Estadístiques i observatori".

desocupada estimada. És a dir, que el concepte d'atur utilitzat en el numerador no es correspon amb el concepte d'atur considerat en el denominador. Més endavant tornarem a aquesta problemàtica per tal de cercar una resposta metodològicament més correcta per aquesta informació.

Al 2005 va entrar en funcionament un nou sistema de gestió per a compartir informació entre les comunitats autònomes i el Govern central en relació amb els demandants d'ocupació, anomenat *SISPE*. L'objectiu que pretén per a les persones desocupades és afavorir la lliure circulació, la mobilitat, la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'ocupació i l'increment de la cobertura de llocs de treball. Per als serveis públics, es pretén una millora de la coordinació entre els diversos organismes existents, mantenint-ne l'autonomia de gestió. L'entrada en funcionament d'aquest nou sistema, a més a més d'afavorir la millora de la gestió dels serveis públics d'ocupació, va fer aflorar un nombre més gran d'aturats registrats, tot i no haver-se canviat la normativa reguladora de l'atur registrat (OM 11/03/85).

El motiu d'aquest augment s'explica pel següent:

- Una millora en l'actualització de les claus dels camps de situació laboral i situacions especials (i, per tant, dels motius d'exclusió).
- Alguns col·lectius es deixen de considerar com a específics per considerar-se que els creuaments informàtics els haurien de permetre delimitar (compatibilitat de prestacions, temps parcial, rebuig de les accions d'inserció laboral i fons de promoció de l'ocupació).
- Es comptabilitzen com a aturats els demandants estrangers.

Avantatges i inconvenients

Si bé és cert que els encarregats del registre disposen de tècniques de comprovació que ajuden a vetllar per la fiabilitat de les dades, també és cert que hi ha inscripcions que no responen a la realitat i que és força complex esbrinar-ho.

Hi ha persones inscrites com a demandants d'ocupació, siguin o no percepatores de prestacions, que treballen en l'economia submergida. D'altra banda, en determinades èpoques i zones, la concessió de diversos beneficis als aturats estimula la inscripció de persones que, de fet, no busquen feina.

També, en sentit contrari, hi ha els que s'anomenen *desanimats*, les persones que no creuen que els serveis públics d'ocupació els puguin trobar una feina, i per tant ja no s'hi apunten.

A més a més, tal com indica un informe de l'OIT (1995), les dades registrals s'han d'ajustar a les regles administratives vigents i els conceptes que aquestes defineixen es poden modificar amb el temps i fins i tot separar-se dels principis estadístics desitjables. Per no parlar de les diferències existents entre les

reglamentacions dels diferents països. Les comparacions a escala internacional de les estadístiques obtingudes perden fiabilitat i no sempre és possible la comparació a escala estatal entre diferents moments del temps.

Ara bé, cal tenir present que aquestes dades són molt útils per als serveis públics d'ocupació, atès que permeten tenir identificades les persones principalment destinatàries de les seves activitats, les aturades. D'altra banda, en disposar de dades en el pla individual permet també més desagregació territorial (municipis i comarques).

4. L'enquesta sobre les forces de treball (EFT) i les sèries mensuals d'atur

El contingut de l'EFT està determinat per l'Eurostat en coordinació amb els experts nacionals dels diferents estats membres, els quals utilitzen una codificació comuna per a la transmissió de les dades. La seva regulació (els mètodes de mostreig, els procediments d'ajustament, les definicions i els sistema de codificació normalitzada) es fa per mitjà de reglaments del Consell Europeu.

Són els instituts nacionals d'estadística dels diferents estats membres (l'INE per al cas espanyol) els encarregats de seleccionar la mostra, de preparar els qüestionaris, d'interrogar els enquestats i de remetre els resultats a l'Eurostat mitjançant el sistema de codificació normalitzat.

En definitiva, les dades obtingudes amb l'EFT són totalment comparables entre els diferents estats i són també les que normalment s'utilitzen per a fer anàlisis i comparacions. Hi podem trobar les variables normalment estudiades: població, ocupació, taxa d'ocupació, atur, taxa d'atur, inactivitat, entre d'altres.

Ara bé, els resultats d'aquesta enquesta són anuals, i sobretot, en el cas de l'atur interessa fer un seguiment amb una freqüència més gran. És per això que la mateixa oficina de l'Eurostat publica, mensualment, unes xifres d'atur (en nombre absolut i en taxa) basades en l'EFT, però corregides mitjançant les dades mensuals que provenen de les enquestes nacionals i de les sèries mensuals nacionals de l'atur registrat.

Aquestes sèries mensuals es calculen, inicialment, per a quatre categories (homes i dones de menys de vint-i-cinc anys i homes i dones de més de vint-i-cinc anys) per a cada estat membre. Aquestes sèries s'ajusten posteriorment per a eliminar les variacions estacionals i es calculen tots els agregats a escala nacional i europea. Abans d'aquesta agregació, les dades nacionals no disponibles s'estimen utilitzant les tendències més recents disponibles.

Per altra banda, les dades d'atur registrat procedeixen dels diversos registres administratius de cadascun dels estats membres i la seva regulació i la seva finalitat, per tant, es corresponen a necessitats individuals d'aquests.

No hi ha, encara, cap normativa a escala europea que intenti aproximar aquestes definicions i, per tant, és impossible poder efectuar comparacions entre un país i un altre.

Enquesta de força de treball comunitària

Com s'ha comentat anteriorment, en el cas d'Espanya l'EPA inclou en el qüestionari les variables de l'anomenada *enquesta de força de treball comunitària* (EFT), i és, per tant, la font que utilitza l'Eurostat en les seves publicacions.

Web d'interès

Pel que fa a la informació estadística sobre mercat de treball en l'àmbit comunitari podeu consultar la pàgina web d' Eurostat.

5. Serveis públics d'ocupació, necessitats d'informació i taxa homogènia d'atur registrat

En aquest apartat s'intentarà explicar quines són les necessitats informatives dels serveis públics d'ocupació per tal d'aconseguir millorar l'atur i l'ocupació i avaluar-ne els resultats i com, a partir d'aquestes premisses, es veuen gairebé obligats a utilitzar, preferentment, unes fonts estadístiques concretes, sense deixar de banda, lògicament, totes les altres.

Sobretot a partir de la posada en marxa de l'Estratègia europea per a l'ocupació es van haver d'aplicar mesures de política activa concreta sobre col·lectius determinats. Ara bé, l'aplicació d'aquestes mesures, que han de beneficiar persones concretes, planteja el problema de com s'han de localitzar i com s'han d'avaluar els resultats.

Alhora, com s'ha assenyalat en el mòdul "Estratègia europea per a l'ocupació", entre els objectius de l'Estratègia Europa 2020 hi ha el d'aconseguir una taxa d'ocupació de la població entre 20 i 64 anys d'almenys el 75% amb una participació més gran de les dones i dels treballadors més grans.

Com s'ha explicat, hi ha dos sistemes bàsics de comptabilització del nombre d'aturats:

- L'EPA, que, atès que és una estimació, no identifica personalment els aturats.
- L'atur registrat en les oficines dels serveis públics d'ocupació, que, atès el seu caràcter de registre, sí que identifica amb nom i adreça els aturats.

A més, com s'ha pogut comprovar, en el cas espanyol les xifres de l'atur de l'EPA no coincideixen amb les de l'atur registrat. En concret, durant els períodes de més expansió econòmica (2001 a 2008) no hi ha gaires diferències entre les dues xifres. En canvi, durant la crisi (considerat el període 2008 a 2013), la diferència entre les dades de l'EPA i dels aturats registrat ha anat augmentant (més elevades a l'EPA) fins a superar el milió de persones.

Això motiva un debat intens, que també es reflecteix en els mitjans de comunicació, sobre quin dels dos sistemes és preferible.

Si continuem amb la situació d'Espanya, cal dir que a l'indicador de l'atur registrat se li ha formulat la crítica que exclou del seu còmput diversos col·lectius que s'haurien de considerar com a aturats. D'altra banda, les estadístiques de la UE es confeccionen utilitzant, amb algunes correccions, les dades de l'EPA.

Existeixen discrepàncies entre els càlculs de l'EPA i l'atur registrat.

Així mateix, la gestió del dia a dia obliga a recórrer a les dades de l'atur registrat, ja que és l'únic que disposa d'informació actual sobre la identificació i localització de les persones destinatàries de les mesures, mentre que l'EPA, en tractar-se d'una enquesta, no proporciona aquesta informació.

Per tot això, en la pràctica s'utilitza l'atur registrat, però ampliant el nombre de col·lectius. I les accions que s'ofereixen als demandants d'ocupació inscrits en les oficines d'ocupació estan destinades prioritàriament als demandants d'ocupació no ocupats (DENOS).

Aquest grup està integrat pels col·lectius següents:

- Demandants tipificats com a aturats segons la definició establerta en l'Ordre ministerial d'11 de març de 1985 sobre atur registrat.
- Demandants no tipificats com a aturats registrats, segons l'establert en aquesta ordre, però que se n'haguessin exclòs perquè pertanyien a alguna de les situacions següents:
  - Demandants que estan cursant estudis d'ensenyament oficial.
  - Demandants d'una feina amb jornada inferior a les vint hores.
  - Demandants d'ocupació conjuntural per un període inferior a tres mesos.
  - Demandants d'ocupació que hagin rebutjat una acció d'inserció.
  - Treballadors eventuais agraris beneficiaris de subsidi.

En el material web hi ha precisament un apartat que comenta que les divergències entre atur EPA i atur registrat són degudes, bàsicament, al fet que els col·lectius considerats per un organisme i per l'altre són diferents, tot i que també cal tenir present que les dades provenen de fonts distintes. Potser podríem obtenir un atur més real si afegíssim als aturats registrats (seguint sempre les directrius de l'OIT) alguns dels col·lectius que arran de l'esmentada Ordre de l'11 de març de 1985 en queden exclosos.

La taxa homogènia d'atur registrat (THAR)

La taxa d'atur informa sobre quin percentatge de la població activa és aturada. Com hem vist abans, els actius són la suma aritmètica dels ocupats més els aturats. Mitjançant l'atur registrat obtenim el nombre d'aturats registrats, però no aconseguim informació sobre l'ocupació. Per a omplir aquesta mancança, actualment s'empren els actius que subministra l'EPA i origina la incongruència següent en el càlcul de la taxa d'atur registrat: en el numerador hi ha els

aturats registrats i en el denominador hi ha la suma dels ocupats estimats més els aturats estimats, que conformen els actius estimats. Per tant, el concepte d'aturat és diferent entre el numerador i el denominador.

Per a ser congruents l'atur del numerador i el del denominador hauria de ser el mateix: el registrat. D'altra banda, per a obtenir la població activa s'haurien de sumar els ocupats (estimats o, millor, registrats) a l'atur registrat.

Una possible fórmula, que anomenarem *taxa homogènia d'atur registrat* (THAR), consisteix a calcular la població activa del denominador per mitjà de l'atur registrat i la suma de la població ocupada procedent de diversos registres – afiliats a la Seguretat Social, MUFACE, MUGEJU i ISFAS–, restant-ne les dobles comptabilitats.

D'aquesta manera, la població activa del denominador estaria formada pels mateixos aturats registrats que tenim en el numerador i la població ocupada no seria estimada sinó que procediria de diversos registres. El resultat obtingut sempre seria més coherent que l'actual, amb independència de quin sigui el concepte atur registrat que s'empri.

La necessitat de disposar d'una taxa d'atur registrat és òbvia, atès que és l'única manera de poder comparar informació, per exemple, entre dos àmbits territorials diferents, i com hem pogut comprovar anteriorment, mitjançant l'EPA aquesta comparació no la podríem fer en l'àmbit de comarca o municipi, tot i que són actors importants en el camp de les polítiques actives i, d'altra banda, és necessari conèixer la situació d'aquests àmbits amb vista a assolir l'equilibri territorial i la cohesió social.

Resum

Al llarg d'aquest mòdul s'han analitzat les diverses fonts estadístiques que proporcionen informació, bàsicament, d'ocupació i atur i s'ha comprovat que totes tenen avantatges i inconvenients. Però, centrant-nos en les necessitats d'informació i localització de les persones demandants d'ocupació que tenen els serveis públics d'ocupació, s'ha constatat que la font més operativa en aquest cas és la que prové dels registres (de demandants d'ocupació i d'afiliats a la Seguretat Social).

Ara bé, la controvèrsia sobre la fiabilitat de les xifres d'ocupació i atur que subministren diferents organismes oficials s'ha convertit en un tòpic que freqüentment tracten els mitjans de comunicació. Hi ha grans divergències entre les diferents fonts que informen sobre les taxes d'atur i ocupació a Espanya.

L'EPA és la font principal d'informació del mercat de treball. És una investigació per mostreig, de caràcter continu, duta a terme per l'INE des de 1964 a tot el territori espanyol. La seva finalitat fonamental és conèixer la relació amb l'activitat econòmica de la població, i ofereix la informació trimestralment.

Els principals col·lectius poblacionals emprats en aquesta estadística són la població activa, la població ocupada, la població desocupada i la població inactiva.

La Seguretat Social gestiona un registre administratiu de les persones afiliades al seu sistema i cotitzants d'aquest. La periodicitat de la informació és mensual, segons la situació del darrer dia del mes.

Les xifres sobre treballadors afiliats que la Seguretat Social ofereix es refereixen als casos següents. Treballadors en alta laboral a tots els règims; treballadors en situacions assimilades a l'alta: incapacitat laboral transitòria, suspensió per regulació d'ocupació, atur parcial, etc., i no s'inclou l'atur i situacions especials sense efecte en les cotitzacions. Així, les dades d'afiliació a la Seguretat Social, en principi, permeten obtenir xifres que ens poden proporcionar informació sobre la població ocupada, però no informen sobre la població desocupada. No obstant això, per als serveis públics d'ocupació l'avantatge d'aquesta font de dades és que permet identificar les persones i conèixer la seva vida laboral.

Els serveis públics d'ocupació, estatal i autonòmics, gestionen un registre on s'inscriuen les persones demandants d'ocupació. La condició de demandant no equival a la de treballador aturat. L'Ordre ministerial d'11 de març de 1985 estableix la definició de l'atur registrat com les demandes d'ocupació pendents de satisfer l'últim dia del mes excepte les que es troben en determinades situacions. En concret, la classificació de demandants segons el col·lectiu

de pertinença, per a poder calcular així per exclusió la xifra d'atur registrat, són: demandants inscrits sense disponibilitat per a ser ocupats, demandants d'ocupació no aturats, i demandants d'ocupació aturats.

La informació sobre demandants d'ocupació, aturats o no aturats, se subministra mensualment, tancada el darrer dia hàbil del mes, i s'empra com un indicador més de la situació laboral del nostre país.

Entre els inconvenients dels registres de demandants d'ocupació es poden esmentar que hi ha inscripcions que no responen a la realitat i que és força complex esbrinar-ho: persones inscrites com a demandants d'ocupació que treballen en l'economia submergida; la concessió de diversos beneficis als aturats ha estimulat i estimula la inscripció de persones que, de fet, no busquen feina; o en sentit contrari, hi ha els que s'anomenen *desanimats*, les persones que no creuen que els serveis públics d'ocupació els puguin trobar una feina, i per tant ja no s'hi apunten. Així mateix, les dades registrals s'han d'ajustar a les regles administratives vigents i els conceptes que aquestes defineixen es poden modificar amb el temps i ser diferents en els diferents països. Conseqüentment, les comparacions a escala internacional de les estadístiques obtingudes perden fiabilitat i no sempre és possible la comparació a escala estatal entre diferents moments del temps.

Des del punt de vista dels avantatges, aquestes dades són molt útils per als serveis públics d'ocupació, atès que permeten tenir identificades les persones principalment destinatàries de les seves activitats, les aturades. D'altra banda, en disposar de dades en el pla individual permet també més desagregació territorial (municipis i comarques).

L'enquesta de forces del treball està determinada per l'Eurostat en coordinació amb els experts nacionals dels diferents estats membres, els quals utilitzen una codificació comuna per a la transmissió de les dades. Són els instituts nacionals d'estadística dels diferents estats membres (l'INE per al cas espanyol) els encarregats de seleccionar la mostra, de preparar els qüestionaris, d'interrogar els enquestats i de remetre els resultats a l'Eurostat mitjançant el sistema de codificació normalitzat.

Els resultats d'aquesta enquesta són anuals, si bé l'oficina de l'Eurostat publica, mensualment, unes xifres d'atur (en nombre absolut i en taxa) basades en l'EFT, però corregides mitjançant les dades mensuals que provenen de les enquestes nacionals i de les sèries mensuals nacionals de l'atur registrat.

La taxa d'atur informa sobre quin percentatge de la població activa és aturada. Mitjançant l'atur registrat obtenim el nombre d'aturats registrats, però no aconseguim informació sobre l'ocupació. Per a omplir aquesta mancança, actualment s'empren els actius que subministra l'EPA i origina la problemàtica següent en el càlcul de la taxa d'atur registrat: en el numerador hi ha els atu-

rats registrats i en el denominador hi ha la suma dels ocupats estimats més els aturats estimats, que conformen els actius estimats. Per tant, el concepte d'aturat és diferent entre el numerador i el denominador.

Per a ser congruents, l'atur del numerador i el del denominador hauria de ser el mateix: el registrat. D'altra banda, per a obtenir la població activa s'haurien de sumar els ocupats (estimats o, millor, registrats) a l'atur registrat.

Una possible nova fórmula, que anomenarem *taxa homogènia d'atur registrat* (THAR), consisteix a calcular la població activa del denominador per mitjà de l'atur registrat i la suma de la població ocupada procedent de diversos registres –afiliats a la Seguretat Social, MUFACE, MUGEJU i ISFAS–, restant-ne les comptabilitats dobles.

Exercicis d'autoavaluació

1. Pel que fa a l'origen de les dades, quins tipus de fonts ens poden proporcionar informació estadística del mercat de treball?
  - a) Únicament les de caràcter censal.
  - b) Únicament els registres administratius.
  - c) Els registres administratius i les enquestes, però no els censos.
  - d) Les de caràcter censal, les enquestes i els registres administratius.

2. Quin és l'inconvenient principal, a l'hora d'analitzar el mercat de treball, de la informació procedent del cens de població?
  - a) La seva periodicitat.
  - b) Els errors de mostreig.
  - c) Les diferents normatives que els regulen.

3. Tenint en compte les necessitats dels serveis públics d'ocupació, quin és l'inconvenient principal de l'EPA?
  - a) La seva periodicitat.
  - b) Les dades que proporciona no són comparables entre diferents àmbits territorials (comunitats autònomes, estats, etc.).
  - c) No identifica les persones.

4. Les xifres sobre treballadors afiliats que la Seguretat Social ofereix es refereixen...
  - a) treballadors en alta laboral a tots els règims.
  - b) treballadors en situacions assimilades a l'alta.
  - c) Les respostes "a" i "b" són correctes.

5. Quan parlem d'atur registrat ens referim...
  - a) tots els demandants d'ocupació inscrits en el registre corresponent en un moment determinat del temps.
  - b) als demandants d'ocupació inscrits que no es troben en alguna situació d'exclusió.
  - c) Les respostes "a" i "b" són incorrectes.

6. El concepte demandants d'ocupació no ocupats (DENOS) engloba...
  - a) els tipificats com a aturats segons la normativa vigent.
  - b) els que estan cursant estudis d'ensenyament oficial.
  - c) els que cerquen una feina amb jornada inferior a les vint hores o per un període inferior a tres mesos.
  - d) els que han rebutjat una acció d'inserció.
  - e) els treballadors beneficiaris del subsidi agrari.
  - f) Totes les respostes anteriors són correctes.

7. Per què es produeixen diferències significatives entre el nombre de persones desocupades estimades per l'EPA i les registrades?
  - a) Perquè a més de procedir de fonts estadístiques diferents no consideren exactament els mateixos col·lectius.
  - b) Només perquè procedeixen de fonts estadístiques diferents.
  - c) Només perquè no consideren exactament els mateixos col·lectius.

8. Quin és el principal problema de la manera actual de calcular la taxa d'atur registrat?
  - a) Cap, atès que no presenta problemes metodològics.
  - b) Que barreja dues fonts estadístiques diferents.
  - c) Que barreja dues fonts estadístiques diferents i, a més, no utilitza el mateix concepte d'atur en el numerador i en el denominador.

9. Quin avantatge té la THAR sobre la taxa d'atur registrat actual?
  - a) Cap, atès que totes dues són iguals.
  - b) Que la THAR utilitza el mateix concepte d'atur en el numerador i en el denominador.
  - c) La seva periodicitat.

10. Quines són les fonts estadístiques més utilitzades pels serveis públics d'ocupació a l'hora de dur a terme les mesures concretes de les polítiques actives d'ocupació?
  - a) Les que provenen dels diferents registres administratius, atès que permeten identificar i localitzar a les persones destinatàries d'aquestes mesures.
  - b) Les que provenen de l'EPA, atès que són comparables amb altres àmbits territorials.
  - c) Les que provenen del cens, atès que és la que més s'aproxima a la realitat de la població.

11. El concepte actual d'atur registrat és...
  - a) l'idoni perquè recull de manera bastant exhaustiva totes aquelles persones que a més de no tenir feina, la cerquen activament.

- b) insuficient, atès que no s'ajusta a la realitat actual del mercat de treball.
- c) gairebé idèntic a l'utilitzat a l'EPA.

12. Les xifres procedents de l'atur registrat són...

- a) gairebé idèntiques a les que s'obtenen sobre desocupació a l'EPA.
- b) superiors a les que s'obtenen sobre desocupació a l'EPA.
- c) inferiors a les que s'obtenen sobre desocupació a l'EPA.

13. L'Eurostat, a l'hora d'oferir dades sobre atur,...

- a) utilitza únicament les dades procedents d'enquestes.
- b) utilitza, a més de les enquestes, una metodologia pròpia que, a grans trets, es basa en la utilització conjunta de la informació de l'EFT anual i les dades dels diversos registres i enquestes mensuals dels estats membres.
- c) té un registre propi d'aturats registrats.

Solucionari

1. d)

2. a)

3. c)

4. c)

5. b)

6. f)

7. a)

8. c)

9. b)

10. a)

11. b)

12. c)

13. b)

Bibliografia

Analistas Económicos de Andalucía (2013). "Principales fuentes de información para medir el empleo y el paro en España". *Previsiones Económicas de Andalucía* (núm. 75, pàg. 24-25).

Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya (1998). *Conjuntura laboral* (núm. 24). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Holcman, R. (1998). "La remise en cause des indicateurs traditionnels. Chômage. Les indicateurs économiques en question". *Cahiers Français* (maig-juny). La documentation Française.

INE (trimestral). "Encuesta de Población Activa". Madrid: Instituto Nacional de Estadística.

INE (2008). *Encuesta de Población Activa. Metodología 2005. Descripción de la encuesta, definiciones e instrucciones para la cumplimentación del cuestionario*.

Martí, M. (1998). "La información estadística del desempleo". *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Economía y Sociología* (núm. 6). Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Ministerio de Empleo y Seguridad Social (mensual). "Demandantes de empleo, paro, contratos y prestaciones por desempleo". Madrid: Servicio Público de Empleo Estatal.

OCDE (2012). "Perspectivas del empleo, 2012". *Colección Informes OCDE* (núm. 75). Madrid: Ministerio de Empleo y Seguridad Social.

Pérez Infante, J. I. (1998). "La medición del empleo y el paro en España: situación y problemas". *Cuadernos de Información Económica* (núm. 138, pàg. 11-27). Madrid: FUNCAS.

Pérez Infante, J. I. (2008). "¿Por qué el paro registrado supera al paro de la EPA?". *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración* (núm. 71, pàg. 53-65).